

**BOSHLANG'ICH TA'LIM TABIIY FANLARIDA EKSKURSIYA
DARSLARI**

*Shahrisabz davlat pedagogika instituti pedagogika. fakulteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi . Ilmiy rahbar Alimardonova Mutabar Xolmo'minova
.Talabsi:Normuotova Gulruh Shokir qizi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim tabiiy fanlarida ekskursiya darslarining ahamiyati va afzalliklari haqida. Ekskursiyalar o'quvchilarning tabiatga nisbatan qiziqishini oshirib, amaliy tajribalar orqali bilimlarni chuqurlashtirish va shu bilan birga zamonaviy texnologiyalar orqali ekskursiyalarni tashkil qilishimiz mumkin, virtual ekskursiyalar, mobil ilovalar, interaktiv yondoshuvlar va amaliy tadqiqotlar orqali ekskursiyalarni samarali o'tkazish usullari va shu ekskursiyalar yordamida o'quvchilar tabiatni yaxshiroq tushunib, o'rganilayotgan fanlar bo'yicha bilimlarini mustahkamlashlari haqida yoritilgan..

Kalit so'zlar. Boshlang'ich ta'lim, tabiiy fanlar, ekskursiya, virtual ekskursiyalar, interaktiv darslar, mobil ilovalar, ekologiya, amaliy tadqiqotlar, qiziqish, atrof-muhit.

Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlar o'quvchilarni atrof-muhit bilan tanishtirish va ilmiy dunyoqarashlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Tabiiy fanlar o'quvchilarga nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham o'rgatishi kerak. Ekskursiya darslari — bu tabiiy fanlar o'qitishda o'quvchilarning bevosita tabiat bilan muloqot qilishlarini ta'minlaydigan samarali metodlardan biridir. Ekskursiyalar o'quvchilarga o'rganilayotgan mavzularni amaliyotda ko'rish imkonini beradi va ilmiy-izlanish ko'nikmalarini rivojlantir. Tabiiy fanlarda ekskursiya darslarining ahamiyati va afzalliklari quyidagilardan iborat:

- Amaliy tajriba: O'quvchilar nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash imkoniga ega bo'ladilar, bu esa o'qitishni samarali va qiziqarli qiladi.

- Qiziqishni oshirish: Tabiat bilan bevosita tanishish bolalarning qiziqishini kuchaytiradi, ular o'quv jarayoniga faol ishtirok etadilar.

- Ekologik tushunchalar: Ekskursiyalar orqali ekologik bilimlarni rivojlantirish, tabiatni muhofaza qilish va uning ahamiyatini tushunish imkoniyati yaratiladi.

- Ijodiy fikrlash: Tabiatni o'rganish kreativ fikrlashni va tahlil qila olish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

- Jamoada ishlash: Ekskursiyalar davomida o'quvchilar birgalikda ishlashga o'rganishadi, bu esa ijtimoiy ko'nikmalarni oshiradi.

- Tarbiyaviy aspekt: Tabiatga munosabat, etika va mas'uliyat hissini oshiradi. Ekskursiya darslarining turli usullari.

1. Tushuncha va maqsadni belgilash: Ekskursiyaning muvaffaqiyatli o'tishi uchun uning maqsadi va vazifalarini aniqlab olish zarur. Darsdan oldin o'quvchilarga qanday ilmiy va ekologik maqsadlar ko'zda tutilganini tushuntirish, ekskursiyaning ahamiyatini va o'rganish yo'nalishlarini belgilash muhimdir. O'quvchilarga ekskursiya oldidan savollar yoki topshiriqlar berish, ularni diqqatni jamlashga undaydi.

2. Interaktiv yondoshuvlar: Ekskursiyaning yanada samarali bo'lishi uchun interaktiv texnologiyalarni qo'llash mumkin. Bu orqali o'quvchilar ekskursiya davomida o'zlarini faol ishtirokchi sifatida his qilishadi. Mobil qurilmalar yordamida o'quvchilar ekologik tizimlarni va tabiiy jarayonlarni o'zlari kuzatib, ma'lumotlar to'plashlari mumkin. Shuningdek, real vaqt rejimida kuzatishlar olib borish, misol uchun, biologik turli o'simlik va hayvonlarni aniqlash hamda ularni sanab chiqish mumkin.

3. Virtual ekskursiyalar: Hozirgi kunda axborot texnologiyalari yordamida o'quvchilar uchun virtual ekskursiyalarni tashkil etish mumkin. Virtual ekskursiyalar onlayn resurslar orqali o'quvchilarga tabiatni ko'rish va o'rganish imkoniyatini beradi. Bu metod, ayniqsa, tabiiy ob'ektlarga tashrif buyurishning imkoni bo'lmagan holatlarda foydalidir. Google Expeditions, Google Earth va boshqa platformalar

yordamida o'quvchilar turli geografik hududlarni va ekologik tizimlarni onlayn tarzda o'rganishlari mumkin.

4. Mobil ilovalar va dasturlar: O'quvchilar uchun mo'ljallangan mobil ilovalar orqali ekskursiyalarni yanada interaktiv va samarali o'tkazish mumkin. Masalan, iNaturalist ilovasi yordamida o'quvchilar tabiatda uchragan o'simlik yoki hayvonlarni aniqlash va ularni dastur orqali boshqalar bilan bo'lishishlari mumkin. Bundan tashqari, geografiya va ekologiya fanlarida Geocaching kabi ilovalar yordamida o'quvchilarni ma'lumotlarni izlash va ilgari surish, shuningdek, o'rganish jarayonini qiziqarli va interaktiv qilish mumkin.

5. Praktik tadqiqotlar: Ekskursiya davomida o'quvchilarga amaliy tadqiqotlar o'tkazish imkoniyatlarini yaratish zarur. Misol uchun, biologiya fanida o'quvchilar turli o'simliklar va hayvonlar ustida tadqiqotlar o'tkazib, ekologik ta'sirlarni baholashlari mumkin. Kimyo darslarida esa o'quvchilar atrof-muhitni tadqiq qilish va kimyoviy jarayonlarni amaliy tarzda o'rganishlari mumkin.

Ekskursiya tabiiy fanlarda o'quv jarayonini jonlantiradi. Bu darslar o'quvchilarga nazariy bilimlarni amalda qo'llash imkonini beradi, tabiatni bevosita kuzatish orqali o'rganishga yordam beradi.

Ekskursiyalar davomida o'quvchilar:

- Tabiat hodisalari va biosistemalarning ishlash prinsiplari bilan tanishadilar.- O'simliklar va hayvonot dunyosining xilma-xilligini o'rganadilar.
- Tashkil etilgan faoliyatlar orqali jamoaviy ishni rivojlantiradilar.

Ushbu ko'nikmalar o'quvchilarda ekologik ongi va tabiatga mehr-muhabbatni rivojlantiradi. Ekskursiyalar uchun tabiiy bog'lar, muzeylar va qishloq xo'jalik maydonlari kabi joylar juda mos keladi.

1. Tabiat bog'lari: Bu joylar o'simliklar va hayvonlarni kuzatish, ekologik tizimlarni o'rganish uchun mukammal imkoniyat yaratadi.

2. Zoologik bog'lar: Hayvonlarni o'rganish, ularning yashash sharoitlarini va xususiyatlarini bilish uchun yaxshidir.

3. Botanika bog'lari: Turli xil o'simliklarni va ularning o'sish sharoitlarini o'rganish uchun qulay.

4. Muzealar: Tabiiy tarix muzealari tabiiy fanlar bo'yicha ko'plab qiziqarli eksponatlar taqdim etadi. Bu joylarda tarixiy va tabiiy obyektlarni o'rganish imkoniyati mavjud.

5. Danelar (suv inshootlari): Daryo, ko'l, suv havzalari atrofi biologik xilma-xillikni o'rganish uchun qulay joylardir.

6. Qishloq xo'jaligi maydonlari: O'sish jarayonlarini, ekinlarni va agronomik bilimlarni amaliy o'rganishga yordam beradi.

Ushbu joylar orqali o'quvchilar tabiatni bevosita kuzatib, ko'proq amaliy tajriba oladilar.

Xulosa

Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlar darslarida ekskursiyalarni o'tkazish o'quvchilarga nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiqqilgan holda ko'rsatish, ekologik va ilmiy tafakkurlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ekskursiyalar yordamida o'quvchilar tabiatni bevosita o'rganishi, ekologik mas'uliyatni his qilish va turli tabiiy jarayonlarni o'rganishda amaliy tajriba orttiradilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. Google Expeditions. (n.d.). Google Expeditions. Retrieved from <https://edu.google.com/products/expeditions/>
2. iNaturalist. (n.d.). iNaturalist. Retrieved from <https://www.inaturalist.org/>
3. Kuzmina, T. (2020). "Tabiiy fanlar o'qitish metodikasi." Pedagogika va innovatsion texnologiyalar.
4. Shamova, T. (2019). "Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlarni o'rganishda ekskursiyalarni qo'llash." Ta'lim va ilm-fan.